

Sila

UKIAQ · EFTERÅR · 2003 · PAARISA

TEVA
sammisaq

Aalakoornartoq
ALKOHOL

Toqqissisimaneq
pingaarnersaavoq

Vigtigst er trygheden

Imerajuttut illuatungeriittut

Aktiv alkoholiker kontra passiv alkoholiker

Vi præsenterer

Aqqalu Skifte

ilisaritipparput

Maligassiuinerlunneq

Det dårlige eksempls magt

Ilaqutariinnut atuagassiaq SILA saqqumersinneqartarpoq PAARISA-mit, Pegginnissamat Pisortaqarfik.

Familiemagasinet SILA udgives af PAARISA, Direktoratet for Sundhed.

Atuagassiaq ukiumut marloriarluni saqqumersinneqartarpoq. Magasinet udgives 2 gange årligt.

Atuagassiap imal tigulaariffigineqarsinnaaput sumit tiguneqarnerat erseqqissumik nalunaarlugu. Magasinet indhold kan citeres med tydelig kildeangivelse.

Kontakt SILA attaveqarfigisinnaavat
E-mail: sila@gh.gl
Telefon: 346675
Fax: 325505
*SILA; PAARISA, Box 1160, 3900 Nuuk

Ilanngutassiisut – korrespondenter:
Peter Frederik Rosing, Nuuk
Johannes Mathiasen, Nuuk
Stephen Hammeken, Nuuk
Lone Josefsen, Narsaq
Helene Møller, Maniitsoq

Aaqqissuisoqarfik – redaktion:
Nukaaraq Eugenius, Toornaq Consulting
Laila Vivian Petersen, Toornaq Consulting
Sofie Jessen, PAARISA

Akisussaasoq – ansvarshavende:
Bodil Karlshøj Poulsen, PAARISA

Iliqqaaasoq ilusiliisortu
Layout og tilrettelægning:
Tegnstuen TITA

Assit – fotos:
Nalunaarneqarsimanngikkaangat Toornaq imaluunniit TITA assillisuusarput.
Når fotografen ikke er angivet, er fotoet taget af Toornaq eller TITA.

Naqinneqarfia – tryk:
Nørhaven Book A/S, Viborg

Amerlassusai – oplag:
23.000

ISSN 1603-0745

Pisartagaqarneq – abonnement:
Kalaallit Nunanni / Grønland 75 kr.
Nunani Avannarlerni / Norden 95 kr.

Apersuinerne atuartartulluunniit allaasertsaanni isummat saqqummiunneqartut, atsiorneqarsimasut atsiorneqarsimanngitsuniluunniit, aaqqissuisoqarfiup pisortaqarfiullu akisussaaffigisinnaangilaat.

Meninger og holdninger, der kommer til udtryk i interviews eller i læserindlæg, signerede eller usignede, er ikke nødvendigvis redaktionens eller direktoratets opfatteelser, og derfor ikke kan gøres ansvarlig herfor.

Ukiuni makkunani qujanartumik kalaallit imigassamik atuinerat apparitortortoq malunnarsilerpoq. Imigassamik nunatsinnut eqqussuineq ukiuni kingullerni arlaqalersuni apparitortorsaarsimavoq, annikitsumik patajaatsumilli. Inui-aqatigiinnut minnerunngitsumillu ilaqutariinnut kalaallinut isumallualersitsivoq.

Taamaakkaluortoq sulit tusarsaagaat meeqqat sumiginnakkat, persuttaanerit, toqutsinerit, iminornerit allallu alianartut arlalippassuartigut inuit aalakoortut paatsiveerunnerisa nalaanni pisartut. Aamma tusarsaapput takussaallutillu meeqqat mikisut aalakoortut, inuit saqqumisumi ernguttut angajoqqaallu qitornatik ilagalugit napanatik ingerlaartut.

Pitsaaliuinikkut suliniutit ullutsinni meeqqanut inuusuttunullu sammitinneqartarput, taakkuummatami sunneruminarnerpaasartut aamalu sulit atornerluinernik ileqqorluutinillu sulit aallartitsinngitsut. Suliniutilli tamakku sumut iluaqutaappat angerlarsimaffimmi angajoqqaat akuttunngitsunik aalakoortut, aqaguluttut, kamaattullu isigiuaraanni? Pitsaaliuniutit sumut iluaqutaappat inersimasut angajoqqaallu saqqumiinnartumi immiaaraatitik tigullugit aalakoortut takussaajuarpata?

Kalaallit amerlavallaaqaat maligassiuinerup pingaassusianik sunniuteqarsinnaassusianillu paasisimasaqarunangitsut. Meeqqavut oqaluussinnaanngilagut aalakoorneq ajortuusoq, namminerlu unnukkut aalakoortut immitsinnut takutilluta. Perorsaaniarnermi oqaatsip sunniisnana qanoq iliuutsip sunniisnanaeranut naleqqiullugu annikeqaaq. Taamaattumik kalaallit amerlanerusariaqarpuq imigassap atornissanut inuunerullu pitsaasumik atornissanut maligassiuilluartut. Aatsaat taamaaliortut amerlippata imigassamik ajornartorsiuteqarnerput iluamik annikilluartulissaaq.

IMAI - INDHOLD

Maligassiuinerlunneq	
Det dårlige eksempls magt	2
Ilaqutariit nukittorsarneqartariaqarput	
Familien skal styrkes	3
Imerajuttoq atuinnigisoq imerajuttorlu atuisoq	
illuatungeriittut	
Aktiv alkoholiker kontra passiv alkoholiker	6
Kalaallit imigassartorunnaariartuarput	
Alkoholforbruget falder	10

Det er godt at se tal på, at det grønlandske folks drikkeri er i nedadgående retning. Gennem de sidste år har indførselsmængderne af alkohol været stabilt faldende. Det er opmuntrende for hele samfundet, men i særdeleshed for de grønlandske familier at se denne udvikling.

På trods af de gode signaler hører vi dagligt om omsorgssvigtede børn, vold, drab, selvmord og andre tragiske hændelser, som typisk sker, mens folk er sanseløst berusede. Vi hører også om mindreårige børn, der går rundt i tydeligt beruset tilstand, folk der drikker sig fulde på offentlige steder og forældre som i drukkenskab færdes sammen med deres børn.

Forebyggelsesarbejdet er for det meste rettet mod børn og unge, da den målgruppe som regel er nemmest at påvirke, og fordi mange af dem endnu ikke er blevet brugere af alkohol eller andre rusmidler. Men hvad hjælper det forebyggende arbejde, når børnene ofte ser deres forældre drikke sig fulde, have tømmermænd eller skændes? Hvad hjælper det at lave forebyggende arbejde, når voksne mennesker og forældre ses gå rundt omkring med deres øl og er tydeligt berusede?

Vi er alt for mange her i landet, som ikke aner hvilken indflydelse eksemplets magt har på børns adfærd. Vi kan ikke fortælle vores børn, at drukkenskab er dårligt for samme aften at drikke os fulde, mens børnene ser på. Ordets magt er langt mindre end eksemplets magt, når det gælder opdragelse. Derfor må vi her i samfundet være flere, der viser gode eksempler om brugen af alkohol og om at leve et godt liv. Når folk, der viser gode eksempler, er mange nok, kan vi for alvor se at alkoholproblemerne er på vej væk.

Toqqissisimaneq pingaarnersaavoq	
Vigtigst er trygheden	12
Meeqqakkatta imertugut	
isigisassanngilaatigut	
Vore børn skal ikke se os drikke	18
Maligassiuilluartoq	
Et godt eksempel	22
Stressernaveersaarit/Undgå stress	24

Ilaqutariit nukittorsarneqartariaqarput

Allattoq Stephen Hammeken

Saqqumisumi imigassartorpallaarneq meeqqallu imigassamik aanngajaarniutillu atuinerat illuatungilerniarlugu ataatsimiititaliaq suligasuartussaq pilerinneqarpoq

Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisoq Ruth Heilmann isumaqarpoq saqqumisumi imigassartorpallaarnerujussuaq killilersimaartariaqartoq. Aamma mami-anartuunerarpar ilaginnannarneqarsinnaannginnerarlugulu meeqqat quliniit aqqaneq marlunnut ukiullit politiinit nassaarineqarlutik nakorsiuinneqartarneri imaluunniit angerlarsimatiinnarlugit immikkut nakkutigineqartalerarnerat. Ruth Heilmann oqarpoq sapaatit akunnerisa 18-anni imigassartorani aaqqissuussinerpassuit saqquminatik, meeqqat imigassamik atuinerat tusagassiutitigut saqqumilaartorujussuusimasoq, naak annertuumik pinaveersaartitsinik-

kut suliaqarneq ingerlanneqaraluortoq.

- Kiatsilernerani silami maaniinnarmi ar-tuleqqallutillu imertut takussaalersimaqaat. Piviusuulersut pillugit uagut inuiaqatigiittut qanoq iliussanerluta immitsinnut aperisariaqarpuq. Inuit namminneq siunissami qanoq inooriaaseqassanerlutik eqqartornerusariaqalerpaat, pingartumik ukiuni makkunani namminersulernissamik eqqarsarfiusuni, Ruth Heilmann oqarpoq.

Naalakkersuisunut ilaasortaq isumaqarpoq aaqqikkusutagut sannguequtigullu aamma eqqartornerusariaqarigut. Tamakku tunngavigalugit Ruth Heilmann, meeqqat inuusuttullu eqqarsaatigalugit ataatsimiitilamik suligasuartussamik naalakkersuisunut isummersuisussamik pilerisitsivoq. Suliakkiisummi qulequtsiunneqartunut ilaavoq, meeqqat imigassamik kimilimmik, ikiaroor-nartumik, naamaarniutinillu atuilernerat. Ruth Heilmann oqarpoq aaqqissuussinerni festivalinilu inuit ataasinnguartorlutik nuannaarsaqatigiittarnerat eqqarsaatigineqan-

ngitsoq. Oqarpoq ullut tamaasa takussaajualersut qanoq ililugit killilersimaarneqar-nissaannik eqqartuisussamik pilerisitsillutik.

Naalakkersuisunut ilaasortap Ruth Heilmannip aammattaq 2003-p upernaani Imigassaq ikiaroor-nartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit pilerisissimavai. Siunnersuisoqatigiit inuusuttut soqutigisaqatigiiffiinit aammalu pineqartunut tunngasunik sulia-

vore svagheder. Ruth Heilmann har med henblik på at sætte mere fokus på disse ting og for at hjælpe børn og unge, nedsat et hurtigt arbejdende udvalg, der skal rådgive Landsstyret. Én af overskrifterne i udvalgets kommissorium er børns brug af alkohol og rusmidler. Ruth Heilmann understreger, at udvalget ikke skal trylle løsninger frem til, hvordan man fører et idyllisk familieliv under festivaler og andre sammenkomster med en enkelt en i hånden. Hun siger, at de blandt andet har bedt udvalget se på, hvilke tiltag der skal etableres for at begrænse nævnte faktorer, som mere og mere er blevet almindelig i vores hverdag.

Landsstyremedlem Ruth Heilmann har ligeledes i foråret 2003 nedsat et Alkohol- og Narkotikaråd. Dette råd som er sammensat af både repræsentanter for ungdomsorganisationer og personer med stor faglig indsigt er ligeledes anmodet om at drøfte, hvorledes det åbenlyse udendørs drikkeri kan minimeres samt børns brug af alkohol og rusmidler. Alkohol- og Narkotikarådets indstillinger vil blive viderebragt til det rådgivende udvalg.

Udvalget holdt sit første møde den 26. juni og skal arbejde til udgangen af oktober

Familien skal styrkes

Af Stephen Hammeken

For at minimere udendørs drikkeri samt børns brug af alkohol og rusmidler blev der nyligt nedsat rådgivende udvalg.

Landsstyremedlemmet for Familier og Sundhed Ruth Heilmann mener, at der bør sættes ind for at minimere det åbenlyse udendørs drikkeri. Hun siger samtidig, at det er tragisk og tankevækkende, at politiet nu bringer døddrukne børn på ti-tolv år til sygehuset og eller, at politiet forpligtes til at skærpe opsynet af disse børn. Ruth Heilmann siger, at det også er tankevækkende, at medierne fokuserer mere på berusede

børn fremfor arrangementer i forbindelse med uge 18, som efter hendes mening bragte meget markante forebyggelseskam-pagner.

- Det er blevet særdeles almindeligt om sommeren at skue døddrukne sove rusen ud tilfældige steder i naturen. Vi må som samfund spørge os selv, hvad vi skal gøre ved den slags. Specielt i disse tider hvor selvstyretanken er aktuel er det tiltrængt, at folk tænker mere over, hvilken livsførelse de vil føre, siger Ruth Heilmann.

Landsstyremedlemmet mener, at vi i højere grad bør diskutere løsningsmodeller og

linnik ilisimasaqarluartunik inuttaqartinneqartoq kissaateqarfigineqarsimavortaaq saq-qumisumi imigassartortarnerup qanoq ilil-luni annikillisarneqarnissaa kiisalu meeqqat imigassamik aannajaarniutinillu atuinerat oqaluusereqqullugit. Imigassaq ikiaroor-nartullu pillugit Siunnersuisoqatigiit inassuteqaataat ataatsimiiitaliamut suligasuartita-mut ingerlateqqinneqarumaarput.

Ataatsimiiitaliaq 26. juni ataatsimeer-ngaarpoq oktobarip naanissaata tungaanut sulissalluni. Ruth Heilmannip pissangassuti-ginerapaa politikikkut anguniakkat ilaat meeqqat pillugit siunnersuisoqatigeeqaler-nissamik isuma qanoq siunnersuuteqarfigis-saneraat, isumaqarami taanna nunatsinni pi-sariaqartoq.

- Ullumikkut inuuneq eqqarsaatigalugu angajoqqaat aallaaviupput. Aamma anga-joqqaat ilisimasaqareertariaqarput kiisalu siunnersorneqarnermikkut ilinniartitaaner-mikkullu namminneq meeqqamik piorsaa-suunissamat piukkunnarsartarlutik, Ruth Heilmann oqarpoq.

Naalakkersuisunut ilaasortap inuusuttut naartunerminngaanniit meerartaarissamat siunnersorneqarlunissaat pingaartoruj-u-suunerarppaa.

- Ilaqutariit meeqqaminnut perorsaani-

sa malittarineqarnissaat pingaaruteqarpoq aamma meeqqap mikisuunermini qanoq paarineqarlunissaa, soorunalumi aamma atualeruni inersimasunnornissaminut pia-reersarneqarnissaa pingaaruteqarpoq. Meeqqamut angisuumik sunniuteqartarpoq peroriartorneranilu tunngaviusarluni anga-joqqaat imaluunniit inoqutigiit qanoq inoo-riaaseqarnerat, Ruth Heilmann oqarpoq.

Ruth Heilmannip siunnersuutigaa ukioq 2004 tassaassasoq ilaqutariit ukiuat, neriup-porlu tapersersorneqarumaarluni. Ruth Heilmannip aamma neriuutigaa ilaqutariit

F A K T A

Nuummi Inuusuttut Siuarsartut tassaavoq suliniut Nuup Kommuniata aningaasalersu-gaa. Siunertaavoq inuusuttut namminneer-lutik periarfissatik pilersissagaat, allanit pi-lersinneqarnissaat utaqqiinnarnagu. Suliniu-tit Nuummi Inuusuttut Siuarsartut inger-lataat tamarmik tupatorfiunngillat, imigas-sartorfiunngillat aamma ikiaroorartunik atuiffiunatik. 2003-mi Inuiattut Ullorsiorner-mi Nuummi Inuusuttut Siuarsartut ingerla-lernerat pisortatigoortumik nalunaarutigi-neqarpoq, tassungalu atasumik aqqissuus-sinerit 100-t sinneqartut Nuummi ingerlan-neqarput.

ukiuanni sammineqassasut ilaqutariissutsik-kut killiffigut aamma pitsaaqutigut nukitto-qutigullu.

- Ilaqutariittut ikioqatigiissinnaaneq nu-kittoqutigaarput. Kalaallit naakkittassuse-qarpugut. Tamakkua nukittuffigut saqqu-milaartinnerugutsigit qularnanngitsumik inuusuttut kinaassuseqarnerullutik inuusin-naalissapput, Ruth Heilmann oqarpoq. Aamma oqarpoq soorunami angajoqqaat meeqqaminnik perorsaaniarlunerat kille-qarsinnaasartoq, meeqqat aamma allanit sunnerneqartarmata.

Ruth Heilmann oqarpoq siornatigumut naleqqiullugu maanna meeqqagut nammi-neertitaanerujussuusut, allaallu oqartoqar-sinnaalluni immaqaa nammineertitaavalla-lersimasut.

- Taamaattumik oqallisigeqqittariaqar-parput ullumikkut piffissannorsimanngin-nersoq sannguequtitta aqqinniarnissaan-nut, Ruth Heilmann oqarpoq.

Ruth Heilmann naggataatigut oqarpoq angajoqqaaginnaat pinnagit, pinaveersa-ritsinerli eqqarsaatigalugu aamma inuusut-tut inuusuttoqatiminnut ajunngitsumik sunniuteqarsinnaanerit iluatigisariaqartoq. Tikkuarppaa assersuutitut inuusuttut sulinia-qatigiiffiat "Nuummi Inuusuttut Siuarsar-

tut", isumani naapertorlugu pitsaasorujus-suarmik ingerlasoq. Ruth Heilmannip i-nuusuttut taama aallartinnerat ajunngitso-rujussuunerarlugu aamma isumalluarnar-ne-rarppaa.

- Uagut oqaaqqissaarneqarutaa angajoq-qaaatsinnit imaluunniit utoqartatsinnit,

F A K T A

Imigassaq Ikiaroorartullu pillugit Siun-nersuisoqatigiit, pinaveersaartitsinermi iliuusissamik aammalu kimilimmik imi-gassamik aannajaarniutinillu atuneq pillugit Naalakkersuisunut siunnersuisar-tuussaaq, uku suliasarissallugit:

- Anguniakkat iliuusissallu, suliniutit ataatsi-mut isigalugit.
- Ilisimatusarfingineqartariaqarsorisanik tik-kuussineq
- Ikiuutissalluni katersinermut, ataqtigiis-sarinermut kiisalu paasissutissamik aam-malu immikkut ilisimasamik tamanut inger-latitseqqittassalluni.

Imigassamik kimilimmik aannajaarniutinil-lu atuinerup ineriartorneri pillugit ukiut ta-maasa Naalakkersuisunut nalunaaruisortas-saaq ilaqartilullugu pinaveersaartitsinermi iliuusissatut siunnersuutit.

taava imaassinnaavoq tatineqartutut misiga-luta aqaguani sulii sakkortunerusumik iliuu-seqartugut. Inuusuttulli attaveqatigiinner-mikkut paaseqatigiillaqqinnerunerat aamma iluaqutissarsiviginiartariaqarparput, Ruth Heilmann oqarpoq.

F A K T A

Paaqqutarineqanngitsut ikiorserneqar-nissaat pillugu siunnersuisartutut ataatsimiiitaliap makku iluarsineqarnissaat pillugit siunnersuuteqassaaq:

- paaqqutarinninnginnerup pinaveersima-tinnissaa pillugu suliniutissat nutaat
- ulloq unnuarluni inissisarfinni inissamik pisa-riaqartitsineq qanoq iliorluni qulaajarne-qarsinnaava
- ilaqutariit sullinneqarnerat nassuiarlugu sorpianik imaqassava siunissamilu sullissi-nernut qanoq ilaatinneqalissava
- inissisarfinnut inissinerit pinnagit allatut sullissisinnaanerit
- paaqqutarineqannginnermut patsisaasar-tut nalilersorneqarnissaat pisariaqarnerosq
- meeqqat aannajaarniutinik atuisarnerat
- saqqumisumik silamilu imigassartorneru-jussuup annikillisarissaa

måned. Ruth Heilmann er blandt andet spændt på, hvordan udvalget vil forholde sig til den politiske målsætning om etablering af et børneråd. Hun er selv overbevist om, at dette råd har sin berettigelse i Grønland.

- I dag er det forældrene der sætter de familiemæssige rammer. Det er nødvendigt for forældrene på baggrund af råd og vejledning, at blive klædt bedre på til hvordan de skal opdrage deres børn, siger Ruth Heilmann.

Landsstyremedlemmet finder det også nødvendigt, at unge rådgives omkring graviditet og fødsel.

F A K T A

Nuuk's ungdom i fremdrift er et projekt, som er finansieret af Nuup Kommune. Formålet er at ungdommen selv skal skabe sine egne muligheder frem for at vente på, at nogen skaber dem. Alle projekter, som gennemføres af Ungdom i fremdrift er tobaks-, alkohol- og narkofrie. I forbindelse med Nationaldagen i 2003 blev projektet officielt indviet. I den anledning gennemførte Ungdom i fremdrift over 100 arrangementer i Nuuk.

- Det er vigtigt, at forældrenes opdragelse af deres barn bliver fulgt, ligesom det også er nødvendigt for forældrene at have forudsætningerne i orden for at sikre et barns opvækst. Barnet skal fra skolestart forberedes til voksenlivet og opdrages til at blive ansvarsbevidst. Barnets centrale univers er familien, barnet bliver således formet af forældrenes eller husstandens levevis, siger Ruth Heilmann.

Det er Ruth Heilmanns håb, at hendes forslag om året 2004 som familiens år bli-

F A K T A

Alkohol- og Narkotikarådet skal fungere som rådgivende organ for Landstyret, indenfor forebyggelse og misbrug af alkohol og narkotika, med følgende opgaver:

- Mål og strategier for den samlede indsats.
- Pege på forskningsbehov
- Bidrage til indsamling, koordinering og formidling af informationer og ekspertise

Årligt udarbejde en årsrapport til Landstyret om udviklingen på alkohol og narkotikaområdet, herunder bidrage med anbefalinger til forebyggende initiativer.

ver modtaget positivt. Det er hendes håb at familiære relationer bliver sat i focus og at der skabes opmærksomhed om vore positive og stærke sider.

-Vores evne til at hjælpe hinanden i familierne er vores styrke. Vi grønlændere er et barmhjertigt folk. Hvis vi er i stand til at fremhæve vores styrke, så vil de unge uden tvivl få et bedre liv og blive mere bevidste om deres identitet, siger Ruth Heilmann. Hun siger videre, at selv forældrenes allerbedste intentioner om god opdragelse kan strande, da de unge også bliver formet af deres omgangskreds.

Hun siger, at børn og unge i dag er blevet mere selvstændige og måske overlades for meget til sig selv.

- Derfor bør vi endnu engang drøfte, om det ikke er på tide, at vi retter op på vores mindre stærke sider, siger Ruth Heilmann.

Til slut siger Ruth Heilmann, at man ikke udelukkende bør fokusere på forældrenes påvirkning af deres børn, men at man også bør benytte sig af den positive påvirkning, de unge kan give hinanden. Hun siger, at den nystartede ungdomsbewægelse i Nuuk, "Ungdom i fremdrift" eksempelvis

er et godt initiativ, som hun har store forhåbninger til.

- Hvis vi for eksempel får formaninger af vore forældre eller bedsteforældre kan vi dagen efter have tendens til at vise vores modvilje. Men den viljestyrke, som de unge får ved at kommunikere sammen, sætter sig dybere hos de unge, og det må udnyttes positivt, siger Ruth Heilmann.

F A K T A

Det rådgivende udvalg for afhjælpning af omsorgssvigt skal komme med løsningsforslag til:

- nye initiativer for forebyggelse af omsorgssvigt
- hvordan behov for pladser på døgninstitutionsområdet kan afdækkes
- definition af begrebet Familiebehandling og fremtidig integration af det i behandlingssystemet
- alternative behandlingsmetoder kontra institutionsanbringelse
- vurdering af om der er behov for en undersøgelse af årsager til omsorgssvigt
- børns brug af rusmidler
- nedbringelse af synlig drukkeri

Imerajuttuuneq - nappaat takussaanngitsoq?

Imerajuttoq atuinngitsoq imerajuttoq atuisoq illuatungeriittut

Hans Jørgen Petersen

Mikkel Nathanielsen

Hans Jørgen Petersenip qinerpaa inuuneq imigassartaqanngitsoq, Mikkel Nathanielsenillu inuuneq imigassartalik ikiaroorartortalillu.

Mikkel Nathanielsenip kammalaatimi imeqatiginissaat ikiarooratiginissaallu nuannarsuuaa. Hans Jørgen Petersen Mikkilitorluinnaq inuuneqarsimavoq, ullumikkulli nuannarivaa misigissutsigit tarnikkulli minguitsumik inuuneq, imigassartaqaranilu ikiaroorartartaqanngitsumik. Taama inuuvoq ukiuni arfineq-marlungulersuni. Angutit marluk imigassaq pillugu isummersimanitik aalajangiusimavaat.

► Uanga isumaqarpunga, imerajuttuuneq nappaataavoq – katarsarneqarsinnaanngitsorli. Imerajukkunnaarumallutit nakorsiaruit iisartakkamik

aaqqissutissarnik nakorsaq tunniussasqaanngilaq. Katsorsaatissatuaavoq AA (Anonyme Alkoholikere).

Ukiut arfineq marluk matuma siorna imerajuttumut ilaqtattat katsorsartillunga paasivara imerajunnermik ikiaroorajunnermillu nappaateqarlunga. Aalajangerpunga imerajuttutut ikiaroorajuttutullu katsorsartinniarlunga, inuunipalaa-

ra ilaqtannut misigiteqqikkumanagu. Imersimatillunga peqqissimissutissarsiortarpunga isertugaateqalersarlungalu napparsimassutigisartakkannik, soorlu aamma nappartartunga sapikkannik nerigaangama.

►► Uanga takujuminaatsippara imerajuttuunerup ikiaroorajuttuunerullu nappaatitut isigineqarnerat. Isumaqarpunga toqqusaarlunnerut, niaqorlunnerut nappaatinullu allanut ilisimaneqartunut assersuunneqarsinnaanngitsoq.

Isumaqarpunga imigassaq inuunermut ilaasoq aamma timinut akulerunneqarsinnaasoq nerisassatulli. – Inuup nammineq ersisaarneqarani aalajangigassaraa imigassaq ikiaroorartorlu atorusunnerlugit.

Imerajuttoq kinaana

►► Inuit karsinut immikkoortiterlugit inissiorneqarsinnaanngillat oqarluni una imerajuttuavoq, una imerajuttuunngilaq.

Uanga imillattaasarpunga, kammalaatima imeqatigisarneri ikiarooratigisarnerrilu nuannarigakkit. Sivisunngitsumili pinngisimaaleraangama nuannaassaartarpunga, eqqissiveerullunga annukululungala, kisianni imerajuttutut ikiaroorajuttutullu imminut taarusunngilanga.

► Uanga isinni arnaq angullunniit imerajuttoq tassaavoq, najorsinermi siullermi pissusaa allangortartoq. Imerajuttoq tassaavoq kinaassutsiminik katatsisartoq, ittoorunnaarluni quianartunngortartoq, oqalussinnaalersartorlu sapiissuseqalerluni.

Misigissutsit

Hans Jørgen Petersen, 1965-imi inuusooq Mikkel Nathanielsenilu 1969-imi inuusooq, pointeqarnerata nalaani kimilinnik imeqqaartalerput. Assigiissutigaaat imerajuttukormiuni peroriartoramik. Meeraagamik, inuusuttuaraagamik, inuusuttuugamik inersimasunngoramillu inuunerat takusaannit misigisarta-gaannillu ilusilersugaapput. Mikkel Nathanielsen perorpoq matoqqasuulluni, ittuutuujulluni ajukkuttuullunilu. Hans Jørgen Petersen ittuutulluni allaanerusutullu misigisimasarluni perorpoq.

► Ullumikkut misigissutsikka tunngavigalugit ammallunga inuuvunga. Ilakka asallugit oqarfigisarlugit pak-kuttarlugillu. Perulluliornani iluamik kamattoqarsinnaasoq ilikkakkama ilagaat. Siullermik asanninnerartarpunga, pakkussisarpunga, tunisisarlunga assinganik pineqarnissara naatsorsuutigalugu, piumasakkalu pinngippata aserortarlunga. Ullumikkut allarlunnaavoq; piunnaasaqatitaqanngitsumik minguitsumik asannissinnaanngornikuuvunga.

►► Aapparma qiaffigisarpaanga, uangali tamanna atortorinnigilara. Uanga perorsagaavunga qiaqqu-saananga aamma pakkutaarineq oqaatsitigullu asanerarneqaneq angerlarsimaffitsinni atortorineqanngilaq, taamaammatt atortorinnigilakka. Misigissutsikka allanut oqaluttuarineq ajorpakka.

Ajornartorsitit

► Uannut oqaaseq 'ajornartorsit' oqaasipalaanngornikuuvoq. Siullermik

ajornartorsitit taasartakkakka ullumikkut suliasatut isigaakka, ingerlaannaq iluarsisariaqanngitsut, piffissanngorpalli. Ilaqutariinnermi kanngiffiit paatsooqatigiinnerillu ataqqeqatigiilluta oqaloqatigiilluarnikkut anigortarpagut.

►► Ajornartorsitikka allat susassarinngilaat, uangaaku aaqqitassakka. Ajornartorsitinnik ilama artukkorsornissaat nuannarinngitsuuara. Sulinnini, imerninni ikiaroorinniluunniit eqqarsaatigisarpara qanoq isiorlunnaq aappariinnerliornerput, kukkussutigisimasakaluunniit aaqqissanerlugit. Ileqqutoqaraara nunarsuarmi angutini pitsaanerpaanngortarlunga aappannut kukkussutima aaqqinniarnani. Siunniussakkali piviusunngunngitsoortarput imigassamut ikiaroorartumullu nakkaqqittuarama. – Uangali inuunera taamaappoq, allangortikkusunngilara.

Inuunermi pingaartit

►► Angerlarsimaffitsinni amigaa-teqanngikkaangatta naatsorsuutigisarpara sinneri tamar-mik ajunngitsut.

Suliffeqartariaqarnissara pingaarluinnartuuvoq. Ilakka amigaa-teqanngippata, eqqissimallunga inuusinnaallunga naluneq ajorpara. Suliffeqaruma imigas-

sannut kimilinnut ikiaroorartumullu aamma akissaqassaanga. Meeqqakka tujormisikkumanagit allami imertarpunga, angerlanngitsukulanermali sequumitai amerlivalaaraangata imminut pinngitsaalillunga sivisujaamik ilaqtattakka najortarpakka, aserukkama aaqqinnissaasatungaanut.

► Unneqqariffigaluni ataqqeqatigiilluni ilaqtariittut inooqatiginneq asanninnermik sikkilersitsisartoq ullumikkut pinngitsorsinnaajunnaarsimavara.

Ullumikkut uanga pingaartippara ullut ataasiakkaarnissaat. Ilaqtariulluni pisaqartuaannanngikkaluarluni, ataatsimooqatigiilluni inooqatiginneq uanni ullumikkut pingaarluinnarpoq, soorlu aamma kissalaassuseq qanilaassuserlu taamaattut. –Peqqissimissutissarsiorani isertugaatissarsiorani inuunerulli nuannersinnaassusia misigisarlugi inuuneq, tassaavoq ullumikkut uanga ueritsaviga. Kisianni kukkujuitsunngilanga, Hans Jooruvunga, imerunnaaginnarnikoq.

Allattoq: Johannes Mathiasen

Alkoholisme – en usynlig sygdom?

Aktiv alkoholiker kontra passiv alkoholiker

Mikkel Nathanielsen

Hans Jørgen Petersen har valgt et liv som ædru alkoholiker.

Mikkel Nathanielsen har valgt et liv med alkohol og hash.

Mikkel Nathanielsen ynder at drikke og ryge hash sammen med sine venner. Hans Jørgens tidligere liv har været næsten identisk med Mikkels. Hans Jørgen fører dog i dag et følelsesmæssigt afbalanceret og åndeligt liv uden alkohol og hash. Det har han gjort i snart syv år. Begge mænd står ved det valg, de hver især har truffet omkring alkohol.

► Jeg mener, at alkoholisme er en sygdom – hvor der ikke kan ordineres noget medicin. Hvis du henvender dig til lægen med ønske om at blive befriet fra alkoholismens smerte, så har lægen ingen piller til din sygdom. Eneste medicin til alkoholisme er AA (Anonyme Alkoholikere).

Da jeg for syv år siden gik til en såkaldt familiebehandling, gik det op for mig, at jeg led af sygdommen alkoholisme. Det fik mig til at træffe det valg, at jeg ville gennemgå en alkoholbehandling også for at frigøre min familie fra mit udsvævende liv. Mit alkoholiske adfærd gjorde min samvittighed sort, jeg fortrængte

nederlagene og blev indelukket. Jeg blev ganske enkelt syg, ligesom jeg blev syg, når jeg fik mad, som jeg ikke kunne tåle.

►► Jeg kan umiddelbart ikke se det logiske i, at alkoholisme og hashbrug bliver betragtet som sygdomme. Jeg mener ikke, at brug af nydelsesmidler kan sammenlignes med

halsbetændelse, hovedpine og andre gangse sygdomme. Jeg er af den opfattelse, at alkohol og hash for den sags skyld, er en del af livet - ligesom mad er. – Det enkelte individ har ret til selv at bestemme, hvilket forhold pågældende vil have til nydelsesmidler og valget er personligt og skal ikke træffes på baggrund af skrækkampagner.

Hvem er alkoholiker

►► Man kan ikke opdele mennesker i kasser og sige, at ham der er alkoholiker, og ham der, han er ikke alkoholiker.

Jeg ynder at nyde alkohol engang imellem sammen med mine venner. Men når

jeg ikke har rørt alkohol og hash i et stykke tid, så bliver jeg som regel rastløs og får humørsvingninger; men jeg vil ikke kalde mig selv for alkoholiker eller hashmisbruger.

► I mine øjne er en alkoholiker, den person eller de personer som ændrer adfærd ved allerførste slurk. En alkoholiker er en, der mister kontrollen med sin personlighed, en der mister sine hæmninger og bliver humørsyg.

En der trods lukkethed åbner sig og får mod til at sige sin mening, når vedkommende indtager alkohol.

Følelser

Hans Jørgen Petersen, født i 1965, og Mikkel Nathanielsen, født i 1969, havde deres alkoholdebut under pointtiden i begyndelsen af 80'erne. De er begge produkter af alkoholiske familier. Deres barndom, ungdom og voksenliv blev bestemt af det de så og oplevede. Mikkel Nathanielsen blev til en indelukket og genert voksen mand, der følte sig mindreværd. Hans Jørgen Petersen blev til en meget genert voksen mand, der følte sig anderledes end andre.

► Mit liv er i dag baseret på det følelsesmæssige. Jeg har lært at elske mine nærmeste uden at stille betingelser. Jeg fortæller med ord, at jeg elsker dem og giver dem knus. Når jeg elsker, er glad og når jeg er vred, så giver jeg også udtryk for det i form af ord. Tidligere elskede jeg, gav jeg knus med den intention, at få noget tilbage, hvis det ikke skete, så var jeg som regel helt ødelagt. I dag er det helt anderledes. I dag er jeg i stand til at give uden forventning om at få noget til gengæld.

►► Min samlever kan græde på mine skuldre, men sådan er jeg slet ikke. Jeg er opdraget med, at drenge ikke græder. Knus og kram og det at give udtryk for sine følelser er jeg slet ikke vant til. Det blev heller ikke brugt, da jeg var barn. Jeg taler aldrig om mine følelser til andre.

Problemer

► Problemer er i dag bandeord for mig. Det jeg kaldte for problemer tidligere, betragter jeg som opgaver i dag, opgaver

som nødvendigvis ikke skal løses her og nu, men hvor resultatet kommer, når

tiden er inde. Misforståelser og skår i samlivet løser vi i familien i fællesskab.

►► Mine problemer rager ikke andre, det er mig alene, der kan løse dem. Jeg bryder mig som regel ikke om at indvie mine nærmeste i mine problemer. Jeg

overvejer løsningsmuligheder for mine problemer heriblandt samlivsproblemer i arbejdstiden, eller når jeg drikker og ryger hash. Når jeg skal løse samlivsproblemer, så opfører jeg som regel som verdens bedste mand. Men mine intentioner gennemfører jeg aldrig, fordi jeg hele tiden falder i igen. Sådan er mit liv, og sådan bliver det.

Livsværdier

►► Når min familie ikke mangler noget i hjemmet, regner jeg automatisk med, at resten også er i orden.

Det er meget vigtigt for mig at have arbejde. Det er meget vigtigt for mig,

at familien ikke mangler livsnødvendigheder. Når det er tilfældet, kan jeg tage det med ro. Når jeg har fast løn, så sikrer jeg også mit forbrug af alkoholiske drikke og hash. Men for at skåne mine børn foretrækker jeg at drikke hos venner. Men når mit fravær fra mit hjem, har ødelagt vores samliv for meget, tvinger jeg mig selv til at blive hjemme så meget som muligt, indtil stormen stilner af igen.

► Jeg værdsetter og tillid og respekt i vores familieliv, dette sikrer os et liv i kærlighed og harmoni. Dette liv kan jeg ikke undvære i dag.

Det er i dag vigtigt for mig at leve en dag ad gangen. Selvom vi ikke altid har til dagen og vejen, er det vigtigt for os at leve livet i fællesskab med varme og nærhed i centrum. Jeg er i dag blevet afhængig af mit liv uden opsøgning af ærgelser. Jeg er ikke perfekt; jeg er blot Hans Jørgen, som er holdt op med at drikke.

Tekst: Johannes Mathiassen

Aalakoornartortalinnik atuineq appariorpoq

2000-imiit 2002-mut nunatsinut imigassaq liiterinngorlugu eqqunneqartartoq 16 procentinik appariorpoq. Inuilli nunatsinni amerlassusaannut saniliukkaanni appariaat 9 procentit missaanniippoq, tassa inuit 14-it sinnerlugit ukiullit eqqarsaatigalugit.

Imigannaarisartakkat allanngoriartorput

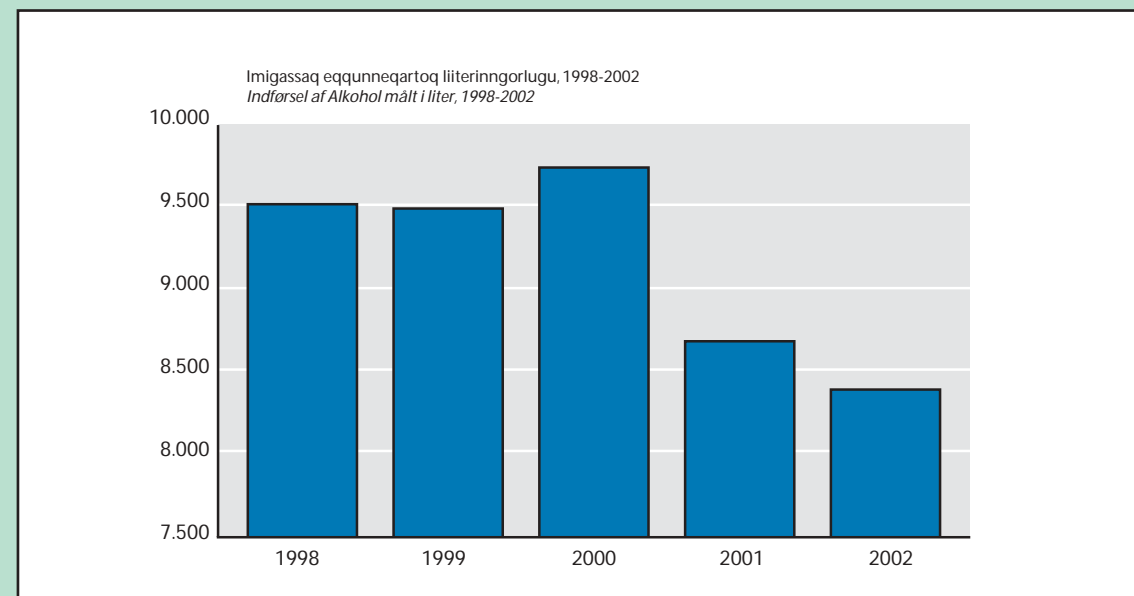
Kisitsisit qulaani pineqartut takuneqarsinnaapput Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup nittartagaani www.statgreen.gl

green.gl-imi. Paasissutissat taaku ilaatigut oqaluttuaraat appariorpoqartortoqaannarani aammali inuit imigassamik atuinerat allanngoriartorunartoq. 1998-imiit 2002-mut inuit immiaaratornerat appariorpoqartortoqaannarani aammali inuit imigassamik atuinerat annertusiartorsimalluni. Ukiuni taakkunanerpiq imigassamik kimittuumik eqqussuineq nikingaarsimangilaq appariorpoqartortoqaannarani ima paasineqarsinnaavoq inuit imigassamik aalakoornititut atuinerat annikilliarortoq. Immiaaqqat aalakoornititut nalinginnaanerusumik atornerqartartuupput, viinnili nerinermi iggisitut atornerqakkajunnerulluni.

Eqqussat imikkallu nikingasinnaapput

Kisitsisit pineqartut misissornerini malugineqassaaq eqqussukkat

pineqarmata, tassa imigassat suli imerpeqanngitsut. Nikingasoor-sinnaanermut pequtaasinnaasunut ilaapput inuit namminneq immiugarisartagaat aammalu imigassat sivisuumik sillimmatsanngorlugit pisiasartut qanoq annertussuseqarnerisut ilisimaneqanngimmat. Ataatsimulli isigalugu innuttasut imigassamik atuinerata appariorpoqartortoqaannarani ima paasineqarsinnaavoq inuit imigassamik aalakoornititut atuinerat annikilliarortoq. Immiaaqqat aalakoornititut nalinginnaanerusumik atornerqartartuupput, viinnili nerinermi iggisitut atornerqakkajunnerulluni.

Imigassaq akuitsoq liiterinngorlugu inunnut 14-ileereersimasunut agguaqatigiissillugu, 1998-2002
Indførsel af ren alkohol pr. person over 14 år for hele befolkningen i liter, 1998-2002

Liter ren alkohol	1998	1999	2000	2001	2002
Pr. person over 14 år	13,3	13,3	13,4	12,5	12,3
Pr. person	9,7	9,6	9,7	9,3	9,1

Alkoholforbruget falder

Indførsel af alkoholholdige drikke i liter er faldet med 16 procent i perioden 2000 til 2002. Nedgangen er dog kun på 9 procent, når man sammenholder tallet med antal indbyggere over 14 år.

Drikkevanerne ændres

Tallene vedrørende alkoholforbrug i Grønland kan findes i Grønlands Statistiks hjemmeside www.statgreen.gl. Tallene viser også at drikkemønstret i Grønland åbenbart er under

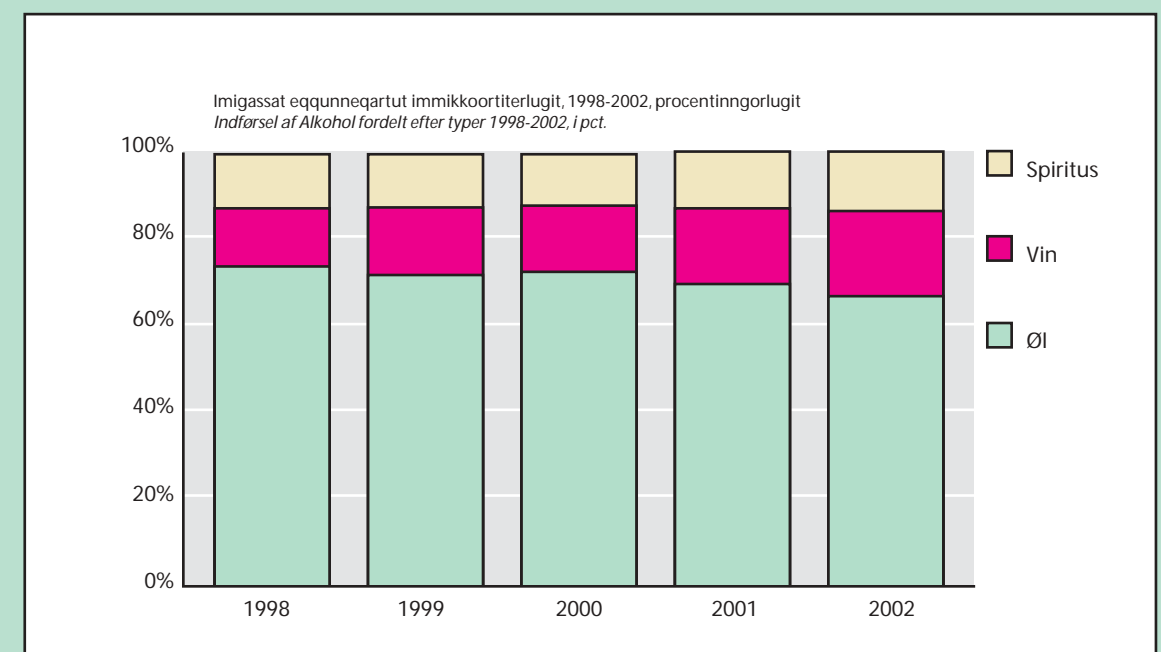
forandring. Fra 1998 til 2002 er øldrikkeriet faldet, mens der er en stigning i vinforbruget. I samme periode har forbruget af stærk spiritus ikke ændret sig væsentligt. Disse tendenser kan være et tegn på, at der er ved at ske en ændring i folks måde at drikke på, så at de i mindre grad bruger alkohol som et beruselsesmiddel. Øl er som bekendt et meget almindeligt beruselsesmiddel, mens vin i høj grad også anvendes i forbindelse indtagelse af et måltid.

Forskel på indførsel og forbrug

Tallene som statistikken viser er tal for indførsel af alkoholholdige drikke, altså alkohol som endnu ikke er drukket. Når der kan være en usikkerhed i fortolkningen af tallene skyldes dette blandt andet, at man ikke har tal på, hvor meget folk selv fremstiller hjemmebrygget øl

og vin, og hvor stor en mængde af de indførte varer er indkøbt til et lager. Men alt i alt er der ingen tvivl om, at tallene viser en gradvis nedgang i befolkningens forbrug af alkohol. Folk er vænne sig til at leve med alkohol. En væsentlig årsag til denne nedgang må tillægges en stabil alkoholpolitik, hvor man giver folk ansvaret for selv at styre deres alkoholforbrug.

Allattoq: Peter Fr. Rosing

Toqqissisimaneq pingaarnersaavoq

Toqqissisimanartumik angerlarsimaffeqarneq ajunngitsumillu isigisaqar-titsineq meeqqanut peror-saatit pitsaanerpaat ilagaat

Aappariit Qoorngormiuusimasut utoq-qalillutik Nuummiilersut Adam Lyng- nuliau Ane Matta (Martha) taama isu- maqarlunnarput, tamannalu kinguaa- vini aamma malunniussimavoq. Ada ukioq manna 80-iliisussaavoq, Ane Matta nukarliulaarluni 77-ileereerluni. Ullumikkut toqqissillutik kinguaatillu inooqatigiissinnaagamik qularutigini- ngilaat meeqqamik peroriartorneranni inertiinnaratik toqqissisimanartumilli qaatuussaqaartitsinertik peqquataaqataal- luinnartoq. Tamanna qitornaasa er- ngutaasalu ilaasa aamma isumagigaat oqaloqatigisarnerisigut erserpoq, ma- lunnarporlu ingerlateqqinniaaraat anga- joqqaamillu perorsaariaasiat aamma ul- lumikkut qitornaminnut atorsinnaallu- artutut misigisimagaat.

Soorlu enerata Aqqap (Aqqaluar-

taaq) eqqaavaa angajoqqaani eqqissi- nartumik aporaaffeqaratillu inooqatigi- gitik, qatanngutini attavigilluarlugit angajoqqaatillu eqiteruffigalugit, naak tamarmik suliffeqaramik pulakaannan- gikkaluarlutik. Aqqa 1958-imi Qoor- ngumi inunngorsimasoq marlunnik aleqaqarpoq. Apersortikkami angajoq- qaani qimallugit Danmarkimi 10. klas- seriarluni skibsmontøritut ilinniarpoq, kingornalu taamaattutut kilisaatini suli- sareerluni ilaqalerami najornerujumal- lugit nunamut qaqilluni parnaarussi- vimmi paarsisutut ilinniarluni sulilluni- lu. Kingorna eqqiaasoqarfimmi ISS-imi sulilerpoq tassani sulisunik aqutsisuul- luni saffiorfittaani aamma sulisarluni. Aqqa nuliilu Jane igaffissuarmi suliffilik Qoorngumi katissimasut katillugit pi- ngasunik meeraqarput.

Ada piniartooreerluni niuertorusinngorpoq

Aappariit Adakkut tamarmik Qoor- ngumi Nuup kangerluaniittumi inun- ngortuupput tassani allisarsimallu- tik. Ada aqqanilinnik ukioqaliinnarlu- ni ataataarussimavoq, angunni pini- artoq, Aggu, niuertup politikerillu Frederik Lyngep angajua, toqujaar- mat, taamalu angajullersartik inoquti- giinnik ikittuunngitsunik pilersuisus- sanngormat ikiortariaqaramiuk atuaq- qinngitsoorluni, atuariartortussatut inassutigineqartaraluarluni. Ada taa- maalilluni piniartutut aalisartutullu perorsarpoq, ukiullu qulit sinnerlugit qaannamik piniareerluni nunami sulil- erpoq aalisakkerivimmi saarulleersit- sineq saarulliillu naammasillugit pas- sunneri aallutaralugit. Kingorna ikummatissat kiisalu qisuit isumagisa- rilerpai, sivitsunngitsorlu niuertarfi- mi sulisalerluni, taamanikkullu niuer-

Tassani ukiup aappaa avillugu sule- reerluni Kapisilinni niuertorusinngor- poq. Ukiuni 13-imi tassaneereerlutik 1985-imi Qeqertarsuatsiaanut nuup- put, 69-inillu ukioqalerluni aatsaat 1992-imi soraarninngornini tikillugu tassaniillutik.

Blå Korsineq

Ada nuliilu 1962-imi Blå Korsinut i- laasortanngorsimapput isumaqaramik imigassaq iluaqutiginaq, naak ajor- nartorsiutitut misiginngikkaluarlugu. Aamma taamanikkut imigassaq nuna- qarfimmi ajornartorsiutaanngilaq, an- nerusumik nalliuttorsiorneri sassaal- lertoqartarluni.

Adakkut arfineq pingasunik mee- rartaarsimapput, angajullersaat 51-imi nukarlarsarigaluallu 1970-imi inun- ngortuulluni, meeraannillu pingasut peerussimapput. Meeqqamik ilaasa meersaat marluk ilanngullugit

gut taaneqarsinnaapput Peqatigiinniat aammalu utoqqaat innarluutillilu pe- qatigiiffii. Tamakku saniatigut Adak- kut aasami Nuup kangerluaniinneq nuannarinerpaasarpaat.

Panitsillu sanilerillutik illoqarput

Adakkut panimmik nukarliup tulliaa, Ingep uiatalu Henrik Skydsbjergip Uulineri illumik saniani illulium- matik tassani utoqqaaliterput. Inge 42-liisussanngortoq sulii apersortinna- ni Nuummut atuariartorsimavoq, kingornalu Danmarkimut. Taava Qaqortumi Teleskole-mi ilinniariarluni teleassistentitut Nuummi Telemi sulilerluni, tassaniinnerminilu allaffim- miutut allagartartaareerluni Nammi- nersornerusunut nuulluni.

Ingep uiatalu Nuummi sanalukka- nik puisillu amiinit atisalianik niuer- tafik, Anori Art 2001-ip ukiaaniit attartugarilerpaat kingornalu pi-

Adakkut Nuup ilaani Qaqortoq-Kangilleri illoqarput.

Adam og hans kone bor i Myggedalen i Nuuk.

Anerasaartarfimminni. På terrassen mod vandet.

1997-imi ukiut 45-nngorlugit Qoorngumi katiffissioramik. I Qoorngooq i.f.m. 45 års bryllupsdag i 1997.

Ane Matta Kapisilinni naatsiivimminni. Ane Martha i haven i Kapisillit.

torusertik peqannginnerani kingoraar- talerlugu.

Ane Mattap aamma suli apersortin- nani qatanngutigini angajullersaa- gami angunni piniartoq, Pavia John- sen, allamik ikiortissaqanngimmat ikiugarilerpa. Taamanikkut saarullip- passuaqarmat kingornalu aamma qa- leralinillarmat laajaasarlutik sulisars- maqaat, suliassaarunnermi ajormat, sulisussat amigaataaginnartarlutik.

Adakkut Ane Mattalu ukiorpaaluit imminnut nalunngereerlutik 1952- imi katipput. Ada kingorna niuerto- rusissatut ilinniarnissaminut periarfis- sinneqarluni Qoorngumi 1967-imi niuertorusinngorpoq, Qoorngorlu inueruttusanngortoq 1971-imi Niaqornaarsummi niuertorusiulerluni.

Adakkut aqqaneq marlunnik ernguta- qarput pingasunillu erngutaqqiute- qarlutik.

Ilaqutariussutsiminni imigassaq ajornartorsiutiginnngilaat, aammalu meeqqatik apersortiinnarlutik illoqar- fimmut atuariartortaraluartut maan- namut meeqqaminnik tusaamanerluu- teqaratik. Ullumikkut namminneq peqqillutik oqarsinnaagamik isuma- qarnerarput inuusukkamik timertik atorlugu sulillutillu angalaartuugamik aammalu imigassamik atuisuunngin- namik Ane Mattalu qangali pujorta- runnaarsimagami aamma tamakku peqqutaasut.

Iminngernaveersaaqatigiti saniati- gut Adakkut peqatigiiffinnik allarpaa- lussuanut ilaasortaaffeqarput. Ilaati-

siarivillugu, illutaali attartuinnarlugu. Oqarpoq ilaqutariit tamarmiullutik inuuniutigisinnanngikkitsik, aamma- lumi uiata Henriup inunnik isumasiu- isarfik HS Analyse namminersorluni ingerlappaa. Henrik Adakkormiunik ilaqutaqalersimagami qujamasuttarne- rarpoq. Oqarpoq Adakkut iminnger- naveersaartuugaluarlutik inukuloqan- ngitsuusut, imigassamik atuisuugalu- artunik ajattuisuunatik, kikkut tamaa- sa assigiimmik tikilluaqqullugit. Hen- riup tassaniissoraa kalaallit qallunaallu assigiinnngissutaasa ilaat.

Henrik nammineq qallunaajusoq nunatsinni univissimavoq. Ilinnianer- tuujunermi nalaanili pingaartumik Kujataani nunakkut pisuinaq anga- laartunik siulersuisuusareerluni ilinni-

◀ Inge soralussanilu Arnatsiaq niuertarfiminni. Inge og hendes niece, Arnatsiaq, i forretningen.

▼ Henrik, nulia Inge meeqqatillu Danmarkimi. Henrik, hans kone Inge og deres børn i Danmark.

Ada nuliilu meeqqamillu ilaat. Adam og hans kone med nogle af børnene. ▶

PRIVAT

arluni naammassigami ingerlaannaq nunatsinnut pisimavoq Namminersornerusuni atorfeqalerluni. Tassani Inge naapissimavaa, kingornalu, 1996-imi, Qoorngumi katipput. Henrik kalaallisut pisinnaallualersimasooq ugguartarnerarpoq sakimi Adap oqaluttuarisarta-gaasa nuannernersaat tamaasa paasisinnaasannnginmigut. Ane Mattali qallunaatut pisinnaanngitsoq paasilluarneru-sarnerarpaa.

Saqqarmiuliisarneq – nuliaasooq minillugu

Henrik isumaqarpoq nammineq qanoq iliuuseqanngikkaluarluni pilluarneq anguneqarsinnaasooq. Toqqissisimaneq pingaarnerpaavoq, taannaavorlu pilluarneq, qanoq ilinniarsimasuuneq suliaqarnerlu aalajangiisuunngillat. Henriup ilanngullugu uggnartutut taavaa nunatsinni nersornaasiilluni saqqarmiulii-soqaraangat angutaanerusarnerat, nuliaat puigortutut illugit. Qularinngilaa aappariit tamarmik assigiimmik peqqu-taasartut angusaqarluarnermut nersornaasertariaqalernermullu. Tamaattumik isumaqarpoq immaqaja junnginneruga-luartaq saqqarmiuliiisooqartartuuguni marloqiusamik, aappariinnut tamaginnut tunniussassamik.

Nuliata Ingep meeraalluni silattu-jaarsimasup angerlarsimaffitsik toqqis-simanartuujartutut eqqaamavaa, naak aamma alianartorsisarsimagaluar-

lutik. Angerlarsimaffik imigassartorfi-unngitsoq perorfigaa. Nammineq uini-lu neritillutik imigassamik iggisersinnaasarpot, oqarporli imigassaq aqagu-luutigissallugu "eqiagilersimagini", pingaartumik inuusuttuaraagallarami timersortuugami kammalaaterpassuani-lu aamma "illoqarfiliarneq" nuannari-sarsimagaluarlugu.

Ernguttat aatakkuminnut qaneqaat

Ingep erni Inutsiaq inuusuttuaraan-gortoq inattarnerarpaa imigassamik ussarniaruni angerlarsimatilluni taamaalioqqullugu, taassumalu ussertak-kani mamarisarsimanneqai aammalu-mi pujortartuunani, tassami aamma timersorneq aallutarilluaramiuk. Aatak-kuni sanilerigamikkik alakkallattaartuu-vai, aatanilu angalaarluni peqanngik-kaangat aanani ikiugarilluartaarlugu.

Anori Art-imi aamma naapipparput Ingep angajuata, Victoriap uiatalu Søren Martens-ip paniat 19-inik ukiu-lik Arnatsiaq tassani niuertitsisoq. Arnatsiaq meeqqat atuarfianni naammassigami ukioq ataaseq Australiami o-qaatsinik ilinniarsimasooq GU-mi atua-lerumaarluni neriuppoq aammalu Spa-niamiut oqaasiinik ilinniarumaarluni eqqarsaatigalugu. Atisanik ilusilersui-sartunngornissaq pilergisarnerarpaa. Arnatsiap aatakkuni Adakkut qanittu-araarsuuai attavigiuarlulugit, nalliuttu-nilu taakkunani ataatsimoorrattarnertik

nuannarisarlugu. Angajoqqaaminni ataatsimoorntissaq, soorlu ataatsikkut nereqatigiittarneq pingaartitaanerpaa.

Isigisaqartitsineq

Adakkut oqaluttuaraat meeqqatik imertaqqunagit oqarfigineq ajoritik, kisiannili pitsaasumik isigisaqartinniar-simagitik, tamanna aamma sunniut eqarluarsinnaasooq nalunnginnamikku. Taakku mikineriniilli imigassamik atu-isuunnginnertik eqqissinartumik toq-qissisimanartumillu inuuneqarnermin-nut pequtaasoraat, meeqqatillu im-minnit salliutittuartaaritik erseqqissarlu-gu. Meeraasa oqaloqatigisatta tamanna uppersartutut illugu eqqaamanerarpaa angajoqqaatik inerterisuunatillu naalakkiiinartuunngitsut, mianersornis-samilli eqqaasitsuartuullutik.

Adakkut nuliatalu pingaartitaraat pi-sinnaatillutik asimiinneq, aallaarsima-neq, piniarniarneq. Inuunerminni angerlarsimaffimmi toqqissisimaneq ilaqutariittullu ataqatigiinnissaq pi-ngaarnerpaatut isigaat. Taamaattoq Ane Mattap meeqqamik maanna iner-simalerneranni sulii annerusumik ataqatigiinnissartik kissaatigigaluarnerarpaa, tamarmilli suliffeqarmata annerusumik sapaatit akunnerisa naanerini katerin-nerusalernertik naammagisariaqarne-rarlugu.

Vigtigst er trygheden

Et trygt hjem og gode rollemodeller er noget af det vigtigste i børneopdragelsen.

Tekst: Peter Fr. Rosing

Det er ægteparret Adam og Ane Martha Lyng fra Qoornoq, der i deres otium har bosat sig i Nuuk, helt overbevidste om og denne opdragelsesmetode har båret frugt blandt deres efterkommere. Adam er fyldt 80 i år og Ane Martha er lidt yngre med sine 77 år. I dag hvor de lever trygt og kan være sammen med deres efterkommere, er de ikke i tvivl om at det positive resultat skyldes deres børns opvækst ikke blot med formaninger men med trygheden i centrum. Denne grundholdning kommer også til udtryk ved samtaler med nogle af deres børn og børnebørn, der således viderefører forældrenes opdragelsesmetode og føler at opdragelsesmåden er værdifuld at benytte overfor deres børn også i dagens Grønland. Således nævner deres søn Aqqa (Aqquartaq), at de lever i

fred og uden konflikter med forældrene og har god kontakt til søskende, hvor forældrene er samlingspunktet for hele familien - selvom de ikke overreder hinanden til dagligt på grund af at alle søskende har arbejde. Aqqa, der er født i Qoornoq i 1958, har 2 storesøstre. Efter konfirmationen rejste han væk fra forældrene til Danmark på uddannelse, tog først 10. klasse og uddannede sig derefter til skibsmontør, hvorefter han arbejdede som skibsmontør på trawlere indtil han stiftede familie, og ønsket om at være mere sammen med familien gjorde, at han gik i land og uddannede sig til anstaltsbetjent. Senere fik han arbejde i rengøringsfirmaet ISS som arbejdsleder og i firmaets smedeværksted. Aqqa og hans kone Jane, der arbejder i et storkøkken, blev gift i Qoor-noq og har 3 børn.

PRIVAT

▼ Henrik Ingelø katissammata qaaqusat issiavissaat Qoornguliaakkaat.
Da Henrik og Inge skulle giftes måtte man sejle gæstestolene til Qoorngooq.

Katittorsloriat Ilaat. ►
En del af bryllupsselskabet.

Adam som fanger og handelsforvalter

Ægteparret Adam og Ane Martha er begge født og opvokset i Qoornoq ved Nuuk. Adam blev faderløs som 11-årig, da hans far fanger Aggu - storebror til handelschef og politiker Frederik Lyngø - døde tidligt og Adam gik ikke videre i skolen, på trods af anbefalinger, da han skulle hjælpe sin ældste bror med forsørgelsen af deres rimelig store familie. På denne måde blev Adam opdraget som fisker og fanger og efter mere end 10 års kajakfangst fik han arbejde på land i fiskefabrikken med indhandling og produktion af torsk. Senere stod han for salg af brændstoffer og trævarer og kom snart til at arbejde i butikken og var afløser, når handelsforvalteren var bortrejst.

Ane Martha begyndte også, før konfirmationsalderen som den ældste i søskendeflokken, at hjælpe sin far, fanger Pavia Johnsen, der ikke havde andre muligheder for hjælp. Dengang var der torskeboom og masser af hellefisk tillige, så de arbejdede som daglejere, da der var masser af arbejde, og det eneste der var mangel på var tilstrækkelig arbejdskraft.

Adam og Ane Martha blev gift i 1952 efter at have kendt hinanden i nogle år. Adam fik senere mulighed for at komme i lære som handelsforvalter og blev i 1967 handelsforvalter i Qoornoq. Da Qoornoq skulle affol-

kes i 1971 flyttede de til Niaqornaarsuk, hvor Adam blev handelsforvalter. Efter halvanden års arbejde i Niaqornaarsuk blev han handelsforvalter i Kapisillit. Senere flyttede de til Fiske-næsset, efter 13 års arbejde i Kapisillit, og boede der til Adam gik på pension i 1992 som 69-årig.

Blå Kors

Adam og hans kone blev medlemmer af Blå Kors i 1962, da de ikke mente, alkohol var til nogen nytte for dem, selvom de ikke følte, de havde problemer med det. Dengang var der heller ikke problemer med alkohol i byggerne, da det oftest kun blev udskænket i forbindelse med festligheder.

Adam og hans kone har fået 8 børn, den ældste blev født i 1951, og den nu afdøde yngste blev født i 1970, de har mistet 3 af deres børn. Adam og Ane Martha har sammenlagt 12 børnebørn inklusive 2 adoptivbørn og 3 oldebørn.

Der er ikke alkoholproblemer indblandet i familielivet, og selvom deres børn i sin tid blev sendt på skolehjem i byen umiddelbart efter konfirmationsalderen, har forældrene ikke fået dårlige tilbagemeldinger. Grunden til at ægteparret er sunde og raske i dag, kan skyldes, at de i deres ungdom har brugt kroppen i deres arbejde og på ture, og at de ikke har været alkoholbrugere. Ane Martha er også holdt

op med at ryge for længe siden, og det giver et ekstra plus på sundhedssiden.

Udover medlemskab af afholdsforeningen er Adam medlem af adskillige foreninger blandt meget andet kan nævnes Peqatigiinniat og foreningen for ældre og handicappede. Om sommeren holder familien, på trods af alle deres aktiviteter, mest af at opholde i Godthåb-fjorden.

Nabo til datteren

Adam og Ane Martha nyder deres otium som naboer til deres næstnyngste datter Inge og hendes mand Henrik, der har bygget hus til dem i Ulineq. Inge, der snart fylder 42 år, kom først på skole i Nuuk før konfirmationsalderen og kom derefter på skole i Danmark. Efterfølgende uddannede hun sig som Teleassistent på Teleskolen i Qaqortoq og fik senere job på Tele i Nuuk, hvor hun blev udlært som kontorassistent og fik senere job i Hjemmestyret.

I efteråret 2001 forpagtede Inge og hendes mand husflids- og skindforretningen Anori Art og har nu købt forretningen, men lejer stadig lokalerne. Inge siger, at familien ikke kan leve af forretningen alene, men hendes mand Henrik har samtidig det private firma HS Analyse. Henrik er taknemmelig for, at han er blevet medlem af familien. Han siger, at selvom Adam og hans kone er

afholdsfolk, så mangler de ikke selskab, da de ikke skubber andre væk og er afvisende overfor dem, der nyder spiritus, men byder alle velkommen uden forskelsbehandling. Henrik mener, at dette bl.a. afspejler forskellen mellem danskere og grønlændere.

Henrik, der er dansker, er fast bosiddende her i landet. Efter at have været guide for vandreturister specielt i Sydgrønland under sin studietid, flyttede han umiddelbart efter færdiggørelse af sine studier til Grønland og fik ansættelse i Hjemmestyret. Her mødte han Inge, og i 1996 blev de gift i Qoornoq. Henrik klarer sig rimeligt på grønlandsk, men ærgrer sig over, at han ikke altid kan forstå alle detaljerne i de historier hans svigerfar Adam fortæller. Han kan bedre forstå Ane Martha, der ikke kan dansk.

Medaljetildeling - ingen til hustruen

Henrik mener, at lykken kan komme til en uden man selv gør noget. Tryk- heden er det vigtigste, og dette er lykken, uafhængig af uddannelses- og jobstatus. Henrik beklager også, at medaljeoverrækkelser mest går til mænd her til lands uden tanke for hustruernes rolle. Han er ikke i tvivl om, at begge ægtefæller arbejder sammen for at nå et godt resultat, som er belønningseværdigt. Derfor mener han, at det måske ville være bedre, såfremt medaljeoverrækkelser gik til begge ægtefæller.

Hans kone Inge, erindrer altid sit barndomshjem som trygt, dette på trods af der også har været sørgelige hændelser. Hun voksede op i et hjem uden alkohol. Inge og hendes mand kan godt lide at nyde et glas vin til maden, men siger samtidig at hun ikke gider at have tømmermænd. Tidligere, da hun var aktiv sportskvinde, nød hun ellers at gå i byen med alle sine sportskammerater.

Børnebørn og bedsteforældre står hinanden nær

Inge har opfordret sin nu unge søn Inutsiaq til åbent at prøve alkohol i hjemmet, når han skulle prøve det,

men han kan ikke lide det. Han ryger heller ikke, da han er sportsmand. Da hans bedsteforældre er naboer til dem, kigger han ofte ind til dem og hjælper sin bedstemor med forskellige ting, når bedstefar ikke er hjemme.

I Anori Art mødte vi også 19-årige Arnatsiaq, der ekspederede, hun er datter af Inges storesøster Victoria og hendes mand Søren Martens. Arnatsiaq har tilbragt et år i Australien som udvekslingsstudent for at lære sprog efter endt folkeskole og håber nu på at komme ind i GU. Hun påtænker også at tage til Spanien for at lære sprog. Hendes største ønske er at uddanne sig til tøjdesigner. Arnatsiaq, der står sine bedsteforældre nær og har god kontakt til dem, er glad for at bedsteforældrenes hjem er et samlingssted for familiekomsammen på helligdage. Hendes forældre lægger stor vægt på sammenhold for eksempel gennem fællesspisning.

Rollemodeller

Adam og hans kone fortæller, at de aldrig har givet deres børn forbud mod at drikke alkohol, men har prøvet at være gode rollemodeller i stedet, da de ved det kan give positive følger. Grunden til at børnene fra små af havde et fredeligt og trygt barndom skyldes efter deres mening, at de som forældre ikke brugte spiritus og satte børnene i centrum. Som for at bekræfte dette, udtalte deres børn under samtalerne, at deres erindringer fra barndommen ikke var formaninger eller ordrer fra forældre, men at de huskede dem på at tage godt vare på dem selv.

Adam og hans kone lægger vægt på at tage ud i naturen, på ture og fangst - så længe de kan. De anser tryk- heden i hjemmet og familiesammenhold som det vigtigste i livet. Selvom Ane Martha godt kunne ønske sig oftere kontakt med deres voksne børn, må hun acceptere at samværet oftest bliver i weekenderne, da alle deres børn arbejder til hverdag.

▲ Ada Ane Mattalu erngutsisaartut.
Adam og Ane Martha med nogle af børnebørnene.

▼ Ada angalaarumatuugami umiatsiaaqqaminik kangerlullialersooq.
Den sejlglade Adam i sin jolle for at tage ind i fjorden.

Meeqqakkatta imertugut isigisassanngilaatigut

Allattoq: Lone Josefsen

Marie Egede Isboethsenip meerai angerlarsimaffiminni imigassamik atornerluisunik takusaqarneq ajorput

Marie Egede Isboethsen 38-nik ukioqarpoq Narsamilu Inuusuttut Klubianni ningiuulluni. Uiata piniarneq aalisarnerlu inuusutissarsiutigivai, marlunnillu erneqarput, nukarleq pingasunik ukiulik angajulleq 19-inik ukioqarluni. Savaateqarfimmi peroriartorpoq 1974-illi missaani angajoqqaanilu Narsamut nuussimapput. Sunngiffimmini assasorneq annermik sammisarisarpaa, kiisalu sukisaarsaartarfimmi Sukorseq-mi siulittaasuulluni. Marie imigassamik atuineq pillugu aalajangersimasumik isummernikuuvoq, taannalu ulluinnarni ilaqutariittut inuunerannut ajunngitsumik sunniuteqartitsivoq.

Akuttusuumik imertarpunga aamma misigisimavunga tamanna aqussinnaallugu, taamaammatt ilaqutariinnitsinni ajornartorsiutaasutut taasinnaanngilara. Uanga 19-inik ukioqarlunga uigalu meerartaqqaaratta aalajangernikuuvunga ilaqutariinnerput meeqqakkalu pingaarnerutillugit siulluuttariaqarlugit imigassarlu kingulluuttariaqarlugu. Taamaattumik angerlarsimaffitsinni ulluinnarni imigassaq atugarinngilarput, taamaallaat arlaatigut ullorsioqartillugu nereqatigiinnermiluunniit annertuallaanngitsumik imigassartaqarsinnaavoq. Uanga nuannarinngilara angerlarsimaffitsinni meeqqakka imigassamik imaluunniit imertunik isigitissallugit.

Angajulluip mikigallarami oqarfigini-

kuuaanga imertaleqqunanga, taamagoq meeqqat allat nallinnartartigisut angajoqqaavi nakeqqaleraangamik nerisinneqarneq ajortut. Angajulluip mikisuullunili tamaku naammattoortarsimavai, taamaallitulu angerlarsimaffitsinni oqallisigisarlugit. Taanna massakut 18-inik ukioqarpoq sulilu imigassartorneq oqallisigisarparput. Oqarfiginikuuara imertassaguni nammineq nakkutigisariaqaraa aammalu mianersuutigalugu. Annertunerusumik qassiliutiginnigilara, inuttut nammineq tamanna aalajangissammasuk. Uanga ukiut taakku tikikkakkit nangartarneqarnikuunngilanga aamma ernera nangartarusunngilara, taamaallaat akisussaaffilimmik pinissaa kisaatigaara. Imisagaangami isertorneq ajorpoq, tamannalu uannut pingaaruteqaaq, qujanartumillu ajunngitsumik atuinissaq pissusissamisut isigiinnarpaa. Ullumikkut angerlarsimaffitsinni imigassamik takugaangami isornartorsiuneq ajorpoq, nalunnginnamiuk uagut killilimmik pisisaasugut.

Inuit ilaat nuannaarniutigalugu imigassartortartut isigisarparput imigassartorsimatilutik nuannaartut, taakkulu ajoriffissaqartinnigilakka. Kisianni isumaqarpunga imigassartaqanngitsumik aliikkusersoqatigiinneq taamatulli nuannersuusinnaasoq.

Uanga pingaartinnerpaavara killilimmik atuinissaq, ilaqutariinnitsinnilu toqqissimasumik inuunissarput. Imigassartortut akornanniikkaangama amerlanertigut nuannarinerusarpara uanga pinanga peqataafigiinnarlugit nuannaqatiginissaat, taamaammatt inuppasuit isumaqartarput imernej ajortunga, uffa pisinnaasarlunga - pisariaqartinniginnarigaana eqianartutullu isigisarlugi. Uiga aamma imertarpoq, kisianni annermik qaaqusaasimatilluta ima-

luunniit uagut aallaqqatilluta. Ulluinnarni angerlarsimaffitsinni imerluni isigititsineq ajorpoq.

Meeraagallarama angajoqqaakka imertillugit takuneq ajorpakka

Uanga meeraaninni angerlarsimaffitsinni imigassaq ajornartorsiutaanikuunngilaq, nuannersuinarmik eqqaamasaqarfivara. Savaateqarfimmi angajoqqaakka ittukkukalu ilagalugit peroriartorpunga. Angajoqqaakka meeraaninni imersimatillugit takusimanngisaaanarpakka, aatsaat inersimasunngorlunga najorsisut takusalerpakka. Taamani ittuga kisiimi najorsisarpoq. Ileqqora ullut tamaasa kaffissani snapsimik akulaassallugu nakeqqaatiginaguli, akuttusuumillu illoqarfimmiissimariarluni pinerulaartarpoq, innarnissanilu tikillugu erinarsorujortarluni.

Inuit Inunnik Isumaginnittoqarfimmut saaffiginninnissartik kanngugaat allamillu saaffissaqartariaqarput

Maani illoqarfik anginnginnami takullataarnartarput ilaqutariit imigassamik ajornartorsiutillit, taamaattumik ilaatigut eqqarsarnartorujussuusarpoq, ingammik meeraqarsimappata. Nalunngilara ullutsinni inuuniarneq oqitsuinnaanngitsoq, imigassamillu ajornartorsiuteqarsimagaanni takorloorsinnaavara sulii oqimaannerussaasoq. Taamaattumik ilaannikkut oqaloqatigerusunnartaralarput arlaatigut saaffissaaleqillutik oqaloqatissaaleqitinnartarnermik. Inunnik Isumaginnittoqarfik saaffissaasoq nalunngilara, kisianni aamma takorloorsinnaavara saaffiginninnissartik kanngugalugu allanilluunniit peqquteqarlutik tunuarsihaarfigisinnaassagaat. Arlaannik saaffiginnittarfimmik imaluunniit angerlarsimaffinnik pulaartarfusinnaasunik sukkulluunniit

orninneqarsinnaasunik peqartuugutta, taakkunanilu inuppalaarnerusunik oqaloqatiginniffiusinnaasunik imaluunniit sammisaqatigiiffiusinnaasunik. Immaqa taava ilaqutariit arlallit imminnut ikiorsersinnaagalarput.

Uanga kissaatiginerpaagalarpara angajoqqaat imigassamik atuinerit eqqarsaatiginerusariaqaraat. Inuunerput sivikeqaaq, meeqqavullu asasavut namminerlu pilersisimasagut toqqissisimasumik inuuneqartitartariaqarpagut, pingaartillugu ilaqutariit iluanni misigisaqarlunissaat. Tassani aamma eqqarsaatigissavarput nammineq ilaqutariinnik pilersitsigunik ileqqoriligassaat amerlanertigut tassaasarmata peroriartornerminni ilitsoqqaasat.

F A K T A

Angajoqqaat, sualummik inuusuttut sulii kimilinnik imertalingikkallarneranni, meeqqat pingaartitaannut ileqquinnullu angisuumik sunniuteqartarput:

- Meeqqat angajoqqaaminut attaveqarluartut naliginnaasumik imernikinerusarput
- Meeqqat angajoqqaamik imeriaasii ilinniarfigisarpaat
- Meeqqat, angajoqqaallit pingaartitaminnik pingaartitsisunik, imernikinerusarput
- Meeqqat angerlarsimaffiminni imigassallerfigineqarneq ajortut, imernikinerusarput – aamma angerlarsimaffiup avataani.

JOHN RASMUSSEN

Vore børn skal ikke se os drikke

Marie Egede Isbosethsens børn har ikke oplevet druk i deres hjem, og det mener hun får stor betydning for dem i deres senere liv.

Marie Egede Isbosethsen, som er 38 år, er leder af Ungdomsklubben i Narsaq. Hendes mand er fanger og fisker. De har to børn på henholdsvis 3 og 19 år. Marie er vokset op på et færeholdersted og flyttede sammen med sine forældre til Narsaq i 1974. Hun bruger meget af sin fritid på håndarbejde og på fritidsklubben Sukorseq, som hun er formand for. Marie har et afslappet forhold til alkohol og har en afklaret holdning om brugen af den i det daglige, og dette har en god indflydelse på familiens dagligdag.

Jeg drikker sjældent, og jeg føler, at jeg kan styre det. Derfor kan jeg ikke sige, at det er et problem hos min familie. Da jeg som 19-årig fik mit første barn besluttede jeg, at jeg vil prioritere vores familieliv og mine børn og sætte alkoholen i baggrunden. Derfor bruger vi ikke alkohol i vores dagligdag. Vi drikker kun ved særlige festligheder, hvor vi spiser sammen. Jeg kan ikke lide at drikke i mit hjem, og jeg bryder mig heller ikke om, at mine børn skal se, at der drikkes i mit hjem.

Da vores ældste var lille, sagde han til mig, at jeg ikke skulle begynde at drikke, da han synes at det er synd for andre børn, som ikke får noget at spise, når deres forældre drikker. Vores ældste har set den slags ting allerede som lille og plejede at fortælle om den slags. Han er i dag 19 år, og vi taler stadig om folks drikkeri. Jeg har sagt til ham, at han selv skal sætte grænser og passe på, når han drikker alkohol. Jeg har ikke snakket videre om det, da han selv må afgøre, om han vil drikke eller ej. Da jeg kom i hans alder, var der ikke nogen, der

sagde til mig, at jeg ikke skulle drikke, og det vil jeg heller ikke gøre overfor min søn. Jeg ønsker kun, at han føler et ansvar overfor sit liv. Når han drikker, drikker han ikke i smug, og det er meget vigtigt for mig. Når han i dag ser alkohol hjemme hos os, kritiserer han det ikke, da han ved, at vi drikker med måde.

Vi ser undertiden folk, som drikker alkohol for at komme i godt humør, og jeg har ikke noget imod, at de gør det. Det er dog min mening, at underholdning uden alkohol kan være lige så sjovt.

Jeg sætter størst pris på at bruge alkohol med måde, og at vi lever trygt i vores hjem. Når jeg er sammen med folk, der drikker har jeg det bedst kun at være sammen med dem uden selv at drikke. Derfor tror folk, at jeg ikke drikker, selvom jeg drikker engang imellem. Min mand drikker også, men for det meste kun når vi er inviteret, eller når vi andre er bortrejst. Han drikker ikke derhjemme i det daglige.

Jeg oplevede ikke, at mine forældre drak hjemme, da jeg var barn

Da jeg var barn var alkohol ikke noget problem hos os. Jeg kan kun huske mit barndomshjem for det gode. Jeg voksede op i et færeholdersted sammen med mine forældre og mine bedsteforældre. Jeg har aldrig set mine forældre drikke i min barndom. Først da jeg blev voksen, har jeg set dem drikke alkohol. Da jeg var barn, var det kun min bedstefar, der fik noget at drikke. Han plejede at hælde snaps i sin kaffe, men han gjorde det ikke for at blive fuld. Når han havde været en tur i byen en sjælden gang, kunne han finde på at drikke mere og synge indtil han skulle i seng.

Folk skammer sig over at henvende sig til socialkontoret, derfor burde der være et alternativ

Vores by er ikke så stor, og derfor ser vi tit familier, der har alkoholproblemer. Derfor dukker der nogle tanker op, specielt

hvis disse familier eller par har børn. Jeg ved godt, at det er svært at leve i dag, og hvis folk har alkoholproblemer, kan jeg fundere over, hvor svært det må være at have problemer med alkohol oveni alle de andre problemer. Derfor kunne jeg nogen gange godt tænke mig at snakke med dem om deres problem, da jeg ved, at det må være svært ikke at have nogen at snakke med om problemet. Jeg ved, at man kan henvende sig til socialkontoret, men jeg kan også forestille mig, at de er tilbageholdende med at henvende sig, fordi de skammer sig over at henvende sig til kontoret. Hvis vi havde et sted, hvor folk kunne henvende sig når som helst med deres problemer, og hvor de kan beskæftige sig med et eller andet, så kunne flere familier måske hjælpe sig selv og løse deres problemer.

Jeg ville ønske, at forældre ville tænke over deres alkoholvaner. Vores liv er kort, og vi bør give vores børn, som vi elsker, og som vi opfostrer et trygtere liv og lægge vægt på, at de får en god opvækst og får gode oplevelser i familien. Vi må også tænke på, at de kommer til at forme deres traditioner og skikke efter, hvad de har været vant til fra barnsben, når de selv danner familie.

FAKTA

Forældre har, navnlig inden de unge starter med at drikke alkohol, stadig en stor indflydelse på deres børns normer og vaner:

- børn med god kontakt til deres forældre drikker generelt mindre
- børn lærer af forældrenes egne alkoholvaner
- børn, hvis forældre klart markerer normer, drikker mindre
- børn der ikke får tilbudt alkohol i hjemmet, drikker mindre - også udenfor hjemmet.

MALIGASSIUILLUARTOO

Imigassaq illuatungilerniar-lugu sammisassaqarnikkut meeqqat inuusuttullu soqutigisinnaasaannit nittarsaavigiuartariaqarput.

Sermersuarmi. / På indlandsisen.

Allattoq: Helene Møller

Aqqalu Skifte inunngorpoq 11. september 1972 Maniitsumi. Meeraanermiilli annerusumik ujakkaarluni sisorarneq aallutarivaa. Kisiannili saniatigut assammik arsarneq, isikkamik arsarneq, suloraneq arpannerlu meeraanermi sammisarinikuuai. Inuusuttuaranngorpoq tamatigut unammiaarnerni siuttuusarluni. Norgemi, Sverigemi, Frankrigimi, Canadami, Italiami, Østrigimi Amerikamilu træningslejqarnernut unaminernullu peqataasarpoq. Minnerunngitsumik Junior VM Danmark sinnerlugu peqataaffiginikuuaa. Minnerunngitsumillu nunatsinni timersuutit sakkortunersaattut taaneqartartooq Artic Circle Race arlaleriarluni peqataaffigisarlugu. Kujataanilu nunakkut arpannerit ukiumi kingullerni aallartitut peqataaffigisalerlugit.

Sisimiunit Kangerlussuarmut nunakkut pisunnerit peqataaffigisarpai. Kii-salu Sermersuarmik itivinneq 1999-imi piareersagartik 2000-imi misilippaa tassa Kangerlussuarmit Isortup tungaanut. Maniitsup Kommunianittaag timersullammattut nersornaasigaavoq. Aammalu juullilernerani aalajangersimasumik pisartumi, Pavia Petersen-ip aningaasaateqarfianit maligassiuusutut 1998-imi kajumissaaserneqarluni.

Angajoqqaanit tapersorsorteqarneq Angutaa piniartuuvoq inuusunnermiinillu sisorartarneq aallutarisarpaa, ar-

naalu perorsaasutut ilinniarsimasuuvoq meeqqerivimmilu ningiuulluni. Aamma sisorarnermik aallutaqartartuuvoq. Ilaqutariit asimik, pinngortitamillu nuannarisaqarnermik aallutaqartarnermik kullu Aqqaluk sunnersimassavaat, Aqqalu meeraanermiit ilaqtutaminut tapersorsorteqarluarnermigut nikallu jaaneq, siunertaqarusussuseq angusaqarusussuserlu qularnangitsumik pigilersimassavai. Aqqalu meeraanermiit toqqammavilersimavaat maannamut timersortartuunissamut imminullu tatiginissamut pingaaruteqarlunnartumik. Taamaalluni maannamut ilinniarsimasuungikkaluarluni sutigut tamatigut nikanannngilluinnarluni timersornermik aallussisuuvoq imminullu nuannarisaminik naleqqulluurtumillu suliffeqarnerminik pilersortuulluni.

Anguniakkaminik siunniussisarnermigut takutippaa, piumassuseq meeraanermiilli pigilersimagaanni inersimasunngornermut sutigut tamatigut pitsaqtutissarpassuaqartartooq.

Aqqalu sungiusaasutut

Meeqqanik inuusuttuaqqanillu sungiusaanermi inuttut qanilaassuseq ilisimasaqarnerlu ilisimaarilluinnarlugit atugarivai. Taamaalluni sungiusakka-minut kajungerineqarlualuni sungiusaasarpoq. Timersuummut sumulluunniit eqartut siunnersorluarsinnaavai minnerunngitsumillu pikkorissut timikkut tarnikkullu siunnersorluarsinnaallugit.

Pingaartippaalu meeqqap timersornermik imaluunniit aalanissamik aallaqqaataaniit sutigut ilitsersuunneqarnissaa ilaatigut nammineq inuttut meeraanermi nalaattakkani toqqammavilugit ingerlatitseqqiinnermigut.

Aqqalup nammineq misilittagareerppaa atuarfintut paasisitsiniaaneq. Tassalu Sermersuarmik itiveereermerkingorna. Tassanilu takutitsinermermigut meeqqat sunnersinnaallarpai piareersarluaakkaminik saqqummiinnermigut, tassalu Aqqalup isumagaa, meeqqat piartumik soqutiginarumik, pissangaartumik alapernaassusermillu siunersisari-aqarigut, tamakkulu Kommunitisinni suleqateqarnitsigut, aammalumi peqatigiiffeqarnitsigut aqutigilluarsinnaagigut.

Misilittagaqarfigilluagaasa ilagaat sponsorissarsiorsinnaanerit. Peqatigiiffiit iluaqutigilluarsinnaasaannit siunnersuilluarsinnaavoq. Nammineq misilittakkani toqqammavilugit. Maanilu Maniitsumi Lokalradiokkut timersornermik ingerlatsisalerpoq assut illoqarfimmiunut timersortartunullu eqiiallaataasumik.

Peqatigiiffilerinikkut siunnersuutis-sanik ulikkaarlunnartarpoq. Siunnersuuteqartarnerilu annerusumik meeqqanik inuusuttuaqqanillu timersornermik piorsaanissamut sammilluinnartarput. Soorlu piumassuseqarpoq meeqqanun tunngatillugu atuarfintut allanullumi qaammarsaarusunneq paasisitsiniaanerlu ingerlatissallugit. Imaap-

ET GODT EKSEMPEL ET GODT EKSEMPEL

Tekst: Helene Møller

Børn og unge skal gives alternative muligheder i form af sportslige aktiviteter for, at de ikke skal fristes til at drikke spiritus.

Aqqalu Skifte er født den 11. september 1972 i Maniitsoq. Siden sin barndom har han dyrket langrend. Sideløbende dyrkede han også håndbold, fodbold, badminton og løb. Han gik sin teenagetid i møde som den altid suværene vinder i sportskonkurrencer. Han har deltaget i træningslejre og sportskonkurrencer i lande som Norge, Sverige, Frankrig, Canada, Italien, Østrig og Amerika og har også deltaget i junior VM Danmark. Han har desuden flere gange deltaget i Arctic Circle Race, den mest krævende sportsgren, der findes i Grønland. Og ikke at forglemme det benhårde terrænløb, der de seneste år er blevet en årlig tilbagevendende begivenhed i Sydgrønland, som han også har deltaget i.

Han har ligeledes også prøvet at vandre fra Sisimiut til Kangerlussuaq. I 2000 foretog han en tur over indlandsisen sammen med nogle andre, denne tur havde de forberedt sig på i 1999. Det var en vandretur fra Kangerlussuaq i vest til Isortoq på østkysten.

I vores Maniitsoq kommune har han modtaget belønningsmedaljen i sport, men fik også tildelt Pavia Petersen-fondens opmuntringspris i 1998, den pris, der uddeles hvert år ved juletid til en medborger, der har ydet et enestående eksempel.

Forældrenes støtte

Faderen er fanger og har siden sin ungdom stået på ski. Moderen er uddannet pædagog og arbejder som

leder i en børnehave. Også hun står på ski. Familien holder af naturen og opholder sig meget i naturen, og fordi Aqqalu siden barndommen er blevet opmuntret af familien, er han blevet tålmodig, fremadstræbende og resultatorienteret. Forældrene har siden hans barndom opmuntret ham til at dyrke sin sport og til at han kan stole på sig selv, hvilket er meget vigtigt for ham, derfor driver han i dag sport på højt plan og selv om han ikke har fået en uddannelse, har han et arbejde som han kan lide og som passer godt til hans psyke og som giver ham brød på bordet. Ved at være i stand til at fokusere på det han vil opnå, viser han, at evnen til at have et mål som man har tilegnet sig som barn er en god ting på alle måder.

Aqqalu som træner

Som træner for børn og unge er han nærværende og videregiver den viden, han har erhvervet sig og som han er suveræn i, når han træner børnene. Derfor er han vellidt af dem, han træner. Han rådgiver på en måde, så børn og unge, der ikke er så ferme endnu føler sig trygge. Han giver også de fysiske og psykiske dygtige en vilje til at kæmpe videre, så de opnår endnu bedre præstationer.

Han lægger endvidere vægt på at undervise børn i, hvordan de skal begynde sig allerede fra starten. Han underviser til dels ud fra de erfaringer, han selv som barn har lært.

Aqqalu har lavet oplysningskampagner i skolerne. Det skete efter, at han har været en tur over indlandsisen. Ved at vise hvad han har gennemgået er han et godt eksempel for børnene, og han kan på den måde påvirke børnene på en god måde. Han mener vi skal give børnene en evne til at være nysgerrige og give dem spændende og interessante oplevelser. Han mener endvidere, at vi ved at samarbejde med vores kommune og gennem vores fore-

ninger kan vise børnene vejen frem. Han har haft erfaringer med at finde sponsorer. Han kan give gode råd til foreninger ved hjælp af sine erfaringer. Og han er med til at lave sportsudsendelser i Maniitsoqs lokalradio, og giver et frisk pust til byens indbyggere og til sportsfolk.

Han har massevis af gode forslag til foreningsarbejdet. De fleste af hans tiltag og forslag har at gøre med tiltag i forbindelse med børnenes og de unges sportsaktiviteter. Han har for eksempel vilje til at udføre oplysningsarbejde i skolen for børnene og til andre. Han mener at vi ikke skal fokusere på problemerne for at løse dem. Tværtimod er han ikke i tvivl om, at vi som befolkning kan bruge skabelse af vilje og nysgerrighed som våben.

Han vil gerne videregive sine erfaringer fra sine mange rejser fra barnsben af i forbindelse med sportsarrangementer og træningsture til udlandet.

Livet som ufaglært

Aqqalu Skifte har gennemført 11. klasse i skolen. Dengang blev han belønnet på grund af sin flid i skolen og fordi han var en god kammerat. Aqqalu arbejder i sportsforretningen "Rita Sport" i Maniitsoq og han har arbejdet i forretningen i flere år, selv om Aqqalu ikke har taget eksamen i et fag viser han sine gode evner i sit arbejde, fordi han er god til at vejlede om sportsartiklerne overfor sine kunder i butikken. Også denne evne er kendetegnet for Aqqalu. Vi ser ofte hvor godt et eksempel han viser overfor folk.

Sport og alkohol

Aqqalu mener, at mennesket selv kan og skal kunne sætte en grænse for sit forbrug af alkohol. Vi må kunne styre vort forbrug, fordi vi skal passe på vor krop og vor sjæl. Vi skal blive ved med at tale om, hvor stort vort forbrug af alkohol er og at vores forbrug ikke bliver mindre og at problemerne er store.

Aqqalu mener at måden, vi laver vores oplysningskampagner på skal ændres. Det vil sige, at vi ikke kun skal fokusere på problemerne, men at vi skal snakke om, hvad der er positivt og rart. Hvad har vi haft af gode oplevelser? Hvad får os til at interesse os for samfundet? Hvad vil være godt for børnene at bruge som idealbilleder? Hvad indebærer et godt og sundt liv? Og en række andre positive emner kan vi behandle. Skal alle disse gode intentioner føres ud i livet må vi bruge folk som Aqqalu. Vi ved, at der er mange af hans støbning i vort land. Det behøver ikke nødvendigvis at være sportsfolk, det kan ligeså vel være sangskrivere eller andre som vil videregive deres erfaringer fra sig.

▼ Rita Sportimi. / Rita Sport.

▲ Aqqalup angajoqqaavi. Aqqalus forældre.

Aqqalu qaqqani arpattarpoq. ▼ Aqqalu løber i fjeldet

Timersorneq imigassarlu

Aqqalup isumaaniippoq imigassamik atuineq nammineq inuttut killilersinnaasariaqartoq. Atueriaaserput aqussin-naasariaqarparput timitta tarnittalu eria-ginissai eqqarsaatigalugit. Eqqartortu-arlutigit qanoq imigassamik atuineq annertutigisut ilaatigullu annikillartun-ngitsoq nalunatigu, ajornartorsiutillu imaaginnavissut eqqartortutigit. Aqqalu eqqarsaataaniippoq taava paasisitsi-niaariaatsimik allannguinnissaq. Imaap-poq ajornartorsiutit eqqartuinnarnagit nuannersumik kinguneqarsimasut suup-pat? Inuiaqatigiinnut alapernaakkusus-susermik pilersitsisut suuppat? Meeqqanut nuannaartorinarsinnaasuut suuppat? Inuuneq nuannersoq peqqin-nartorlu qanoq ittua? Allallu nuanner-sumik eqqartorneqarsinnaasut. Tamakkualu atorlualissagutsigik tassa Aqqalutut ittut atorluarsinnaasariaqar-pagut. Taamaattullu nunatsinni arlaqar-luartsut nalunngilagut. Tassanilu timersortartuinnarnagitsut nalunngila-gut taalliortuusinnaapput utoqqaat alla-tigullu pikkoriffeqartut atorluarsinnaa-sagut.

poq inuiaqatigiinni sanngiiffigisarput inuit ajornartorsiutillit kisiisa aqqiiniar-nitsinnut toqqammavigiinnarsinnaan-ngikkivut, akerlianilli aamma piumassu-sermik alapernaassusermillu pilersitsisin-naaneq inuiaqatigiisugut sakkutut ator-sinnaasariaqarippit qularinnginnamiuk.

Tassani nammineq meeraanerminiilli nunanut allanut sungiusaatigalugu unammiartornikkulluunniit aallartuar-nermini, aammalu misilittakkani pissar-siani ingerlateqqikkusuttaramigit.

Ilinniagaqarsimangitsutut inuuneq

Meeqqat atuarfianni 11. klassi naam-massinikuuaa. Taamanikkullu aamma atuarnerminik paarsilluarneq inutsialat-tullu periuseqarsimanini, toqqammavi-galugu akissarsisinnegarnikuulluni.

Aqqalu Maniitsumi timersuutaarniar-fimmi "Rita Sport"-mi sulisuvoq uki-ullu arlerlugit sulisuulluni. Qularnan-ngitsumik Aqqalu ilinniarsimasuunngik-kaluarluni suliasaminut nikananngillu-innarnini takutissinnaasarpaa, sullitami-nut timersuutit allallu pillugit siunner-suisarnini pillugu. Tassalu taanna Aqqalu kinaassusaanut aamma ilisarnaatitut takuneqarsinnaalluortoq inuttut qanoq pitsaatigisumik kiinersinnaanera taku-saratsigu.

PRIVAT

Stressernaveersaarit

Ullutsinni inooriaaserput suliffinnilu atukkavut pisuullutik inuit ilarpassui stressilersarput. Stress tassaavoq tarnikkut timikkulluunniit artukkigaanikkut eqqissinnaarneq naparsimalernermik kinguneqarsinnaasoq.

Nakorsaanerup Bo Netterstrøm-ip stressernaveersaarniaraanni makku eqqarsaatigeq-quai:

- Stressilernermit ilisarnaataasartut ilikkakit.
- Paasiniauk suut stressilissutigisarnelugit – ilaqtatit, sulinerit, aningaasaqarniarnerit, ilinnut piumaffiginerit.
- Allangortinniarlugit misilikkit.
- Annikitsualuit puigupallanneqarsinnaasut stressisutiginaveersaartakkit.
- Siunissami pisussat pillugit isumakuluutiginninaveersaartarit. Immaqami piviusungussanngillat.
- Allatut ajornartumik pisussat pisullu akuseraaginnartariaqassavatit.
- Allatigut iliorlutit oqimaaqatigiissitsigit. Soorlu suliffinni ingerlanerlioruit, taava isumagiuk ikinnugteqarluarnissat ilaqtariinnilu ingerlalluarlutit. Aamma killor-mut oqimaaqatigiissitsinnaavutit.
- Inuit isumassuisut atorluartakkit.
- Aniatitsinnaaneq iluaqutaasarpog.
- Anguniakkatit piviusorsioertuuttakkit.
- Inuunerit aqussinnaaleruk. Allangortis-sinnaasatit allangortikkit. Akueralugillu allangortisinnaanngisatit. Qaamasumik eqqarsartaaseqarit, inuunermilu nuannersut naleqartillugit.

Undgå stress

I vore dage bliver mange stresserede på grund af deres levevis, og de vilkår de har på arbejdspladsen. Stress er en psykisk eller fysisk overbelastning, som kan gøre én urolig og i værste fald gøre én syg.

Overlæge Bo Netterstrøm har opstillet følgende gode råd om at undgå stress:

- Lær dine stresssymptomer at kende.
- Find ud af, hvad der stresser dig – familie, arbejde, økonomi, krav til dig selv.
- Prøv at ændre på det.
- Prøv at lad vær med at stresse over småting, som du alligevel glemmer snart.
- Lad være med at tage sorgerne på forskud. Det sker måske alligevel aldrig.
- Acceptér det uundgåelige.
- Kompensér på andre områder. Hvis du har det dårligt på jobbet, så sørg for at have det godt med venner og familien. Eller omvendt.
- Tag imod omsorg. Det er godt at kunne læse af.
- Vær realistisk, når du sætter dine mål.
- Få kontrol over livet. Prøv at ændre det, der kan ændres. Og acceptér det, der ikke kan. Tænk positivt og værdsæt de gode ting i livet.

SILA-p upernaamut saqqummersussap immikkut sammissavaa "Inuuneq nuannersoq". Temaet for forårets nummer af SILA bliver "Det gode liv".

KISIMIINNGILATIT

Nuuk

32 41 44

32 41 48

ulloq unnuarlu - hele døgn

Sisimiut

86 57 55

suliffiup avataani - efter arbejdstid

QARAJAQ

Aasiaat

89 10 06

56 52 83

TUSAANNGA

Ilulissat

94 44 50

56 74 14

ulluinnarni ammasarpoq nal. 16 - 8.

weekendini tall. nal. 16 - ataa. nal. 8.

åbent hverdage: 16 - 8.

weekendåben: fre. kl. 16 til man. kl. 8.

AIDS-IMIK PAASINIAAVIK

AIDS-LINIEN

58 13 58

ammasarpoq ataasinngorneq & sisamangorneq nal. 19 - 22

åbent man. & tors. kl. 19 - 22

ALLAFFIGITIGUT

SILA atuagassiaavoq nutaaq atu-artartut peqatigalugit ineriartortikkusutarput. Taamaattumik piasariaqartipparput atuartartut isumaannik tusalernerqartarnissarput. SILA-p ilusaa, imai siunissamilu imarisinnaasai pillugit allaffigisinnaavatsigut uunga:

sil@gh.gl

SKRIV TIL OS

SILA er et nyt magasin, som vi gerne vil udvikle i dialog med læserne. Derfor vil vi opfordre jer til at skrive til os om magasinets form, indhold og hvad den kan tage op i de næstkommende numre. Skriv til redaktionen på e-mail:

sil@gh.gl